

Pierwsza wolna elekcja

Oś czasu

Notatka z lekcji

1. Wyjaśnij terminy: *elekcja*, *wolna elekcja*, *bezkrólewie*, *Artykuły henrykowskie*, *pacta conventa*,
2. Przyczyny elekcyjności tronu polskiego.
3. Przebieg pierwszej wolnej elekcji.
4. Artykuły henrykowskie i *pacta conventa*.
5. Następstwa wolnych elekcji.

Jan Matejko. Śmierć Zygmunta II Augusta w 1572 r. w Knyszynie

"Potęga Rzeczypospolitej u zenitu. Złota wolność. Elekcja."
Jan Matejko

Henryk Walezy – książę francuski, brat
króla Francji

Teodor Axentowicz. Polskie poselstwo u Henryka Walezego

Artykuły henrykowskie to - wbrew nazwie - te same zobowiązania wszystkich królów elekcyjnych. Ograniczały władzę monarchy, który oświadczał m.in., że:

- uzna wolną elekcję i nie będzie się uważał za monarchę dziedzicznego,
- bez zgody sejmu nie nałoży podatku ani nie zwoła pospolitego ruszenia,
- bez zgody izby senatorskiej nie wypowie wojny ani nie zawrze pokoju,
- będzie przestrzegał postanowień konfederacji warszawskiej,
- co dwa lata zwoła sejm, którego obrady potrwać nie dłużej niż sześć tygodni,
- przy swoim boku będzie utrzymywał radę 16 senatorów, kontrolującą jego poczynania,
- jeśli złamie którekolwiek postanowienie, poddani będą mieli prawo wypowiedzieć mu posłuszeństwo.

Pacta conventa (po łacinie: „warunki uzgodnione”) zawierały dodatkowe zobowiązania, odmienne dla każdego króla. Henryk Walezy musiał m.in. obiecać, że z własnych pieniędzy wybuduje flotę na Bałtyku.

Artur Grottger. Ucieczka Henryka Walezego.

ZAPAMIĘTAJ

Od 1573 r. szlachta przez prawie 200 lat wybierała monarchów przez wolną elekcję. Był to zły sposób obierania władcy, gdyż:

- Królami zostawali najczęściej cudzoziemcy, którzy dbali o interesy własne, a nie Rzeczpospolitej.
- Po śmierci monarchów następowały długie i groźne dla państwa bezkrólewia.
- Zdarzały się niezgodne elekcje, które prowadziły do wojen domowych.
- Z czasem wpływ na wybór króla zaczęły wywierać sąsiednie państwa. Ich władcy posługiwali się przekupstwem, a nawet siłą, by wprowadzić na tron swego kandydata.

**Bezkrólewie
po śmierci
Zygmunta
Augusta
(1572–1573)**

1. Konfederacje wojewódzkie szlachty dbały o porządek i sprawowały sądy.
2. Prymas Polski został interreksem, tj. zastępcą króla. Miał m.in. zapewnić państwu bezpieczeństwo.
3. Wybór króla przez wolną elekcję: • mógł nim zostać każdy szlachcic z kraju i zagranicy, • każdy szlachcic z Polski i Litwy miał prawo głosować osobiście.
4. Sejm uchwalił konfederację warszawską (1573), mówiącą m.in. o pokoju religijnym między katolikami i protestantami oraz o wolności wyznania w państwie.

**Henryk Walezy,
król Polski
(1573–1574)
i Francji**

1. Musiał przyjąć: • artykuły henrykowskie – zobowiązania ograniczające władzę króla, te same dla wszystkich kolejnych władców; • *pacta conventa* – dodatkowe zobowiązania, inne dla każdego króla.
2. Po 5 miesiącach panowania uciekł do Francji, gdzie objął tron jako Henryk III.

ZADANIA

- wyjaśnij terminy: *elekcja*, *wolna elekcja*, *bezkrólewie*, *Artykuły henrykowskie*, *pacta conventa*,
- podaj i zaznacz na osi czasu datę pierwszej wolnej elekcji,
- kim był Henryk Walezy,
- dlaczego polskich władców zaczęto wybierać drogą wolnej elekcji,
- opisz przebieg pierwszego bezkrólewia i wyjaśnij, kim był interrex,